

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

ПАСПОРТ
об'єкта культурної спадщини

Курган І
(найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Споруда	На державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта:

IV-II тис. до н.е., епоха енеоліту – доба бронзового віку

2. Місцезнаходження об'єкта:

Село Кузьменки, Дмитрівська сільська рада, Комсомольська міська рада, Полтавська область, в межах села, на північно-західній окраїні, з незаселеного боку подорожньої вулиці, обабіч вул. Лісової, на кладовищі (некрополь кол. с. Варварівки, приєдн. до Кузьменок, сучасне урочище), південніше повороту на базу відпочинку «Левада», за 4,57 км на північ (азимут 5°) від приміщення виконкому Дмитрівської сільської ради, в ур. Момоншин горб.

Географічні координати об'єкту:

№ n/n	Координати умовного центру насипу, градуси, мінути, секунди (датум VGS 84)	
	N	O
1	49° 9'5.55"	33°36'51.20"

Під'їзд з м. Полтави: автотрасою Р-17 Суми – Полтава – Олександрія, у напрямку на Кременчук, до станції Потоки, далі — через залізничний переїзд у с. Кияшки і автотрасою у напрямку на с-ще Решетилівку, до північної окраїни с. Кузьменок.

3. Охоронний № пам'ятки:

Охоронний номер не присвоєно.

4. Дати і № документів, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

5. Наявність охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка не встановлена.

6. Власник:

Земельна ділянка, зайнята насипом, перебуває в комунальній власності в межах населеного пункту Кузьменки Дмитрівської сільської ради, у складі земель запасу під кладовищами (площа масиву — 0,14 га).

7. Користувач:

Дмитрівська сільська рада: 39891, Полтавська область, Комсомольська міська рада, с. Дмитрівка, вул. Шевченка, 12, тел. (+3805348) 4-11-76. Сільський голова: Прядко Антоніна Іванівна.

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено.

9. Функціональне використання:

Сучасне	Первісне	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Кладовище, захисна лісосмуга	Насип над похованнями	Кладовище, пункт тріангуляції

10. Історичні дані про об'єкт:

Курган споруджений, як і більшість великих курганів Лісостепу і Степу України, в якості поховально-культової споруди із ґрунту над стародавніми похованнями за доби енеоліту – бронзового віку.

Курган обстежувався Г.М. Некрасовою в 1986 р. (молодший науковий співробітник Інституту археології АН УРСР, розвідки з укладання археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області), О.Б. Супруненьком і В.В. Шерстюком у 2006, 2008 та 2010 рр. під час археологічних експертиз, в ході підготовки матеріалів до випуску частини тома «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області та підготовки матеріалів до паспортизації археологічного об'єкта (Полтавська археологічна експедиція Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, Центр охорони та досліджень пам'яток археології).

В останній науковій звітності та літературі об'єкт носить назву «Курганна група II в с. Кузьменки» (поряд із великим курганом розташований курганоподібний насип).

На вершині кургану з 1930-х рр. розміщений пункт тріангуляції державної геодезичної мережі — «Кузьменки».

За даними топографічних карт-«триверстовок» 1869 р. та 1918-1922 рр. в сер. XIX – на поч. XX ст. навколо насипу розміщувався хутір Гусани, жителі якого й започаткували на кургані перші поховання кладовища. До цього часу належить, наприклад, гранітний надгробний постамент під хрест, розміщений край східної поли.

На дрібномасштабній карті М-36-104-В-а-2, складеній за геодезичними зйомками 1953 р., курган мав відносну висоту 3,5 м та абсолютну — 74,3 м, знаходився на північній околиці кол. с. Варварівки. Позначений насип і на сучасних топографічних основах масштабу 1:50 000 см.

Археологічні розкопки не проводилися.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль в навколишньому середовищі	Займає мисоподібне підвищення другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел та правого берега його допливу — р. Рудька (басейн р. Дніпра), з підвищенням висотою 1,5-2,0 м над околom. Курган є домінантою навколишнього рівнинного ландшафту. Це — оглядово доступна археологічна пам'ятка. Наукове значення об'єкту як поховальної пам'ятки залишається цілком актуальним, не дивлячись на влаштування кладовища на його насипу.
Ландшафт	Ландшафт округи споруди — рівнинний надзаплавний, вкритий підвищеннями надгирлових наливів Псла. Пагорб тераси зайнятий вздовж країв окремими деревами, з домінуванням кущів під схилом; основна частина мисоподібного підвищення розорюється. Територія на захід від кургану розорюється. За 0,1-0,2 км на захід

	розташована смуга нової забудови села 1990-х рр., безпосередньо на схід — полотно шосе. Схил тераси і сусідні береги стариці р. Рудьки задерновані, край їх оточені очеретом і кущами. З новітніх втручань антропогенного характеру: зі східного боку шосе прокладені лінія електропередач та кілька кабелів. Наявність великого кургану в околицях Кузьменок є підтвердженням використання цієї солонцюватої передстепової території впродовж ряду віддалених історичних епох, передусім, для влаштування курганних некрополів.
Опис об'єкта	Курган має насип округлої в плані, напівсферичної у перетині форми. Його схили порівняно круті (18-25°), вершина дещо сплюснена внаслідок влаштування пункту тріангуляції та могил кладовища. Насип задернований, поли зі східного боку підрізані на 3-5 м унаслідок прокладання шосе. Місцями має заглибини від вибирання ґрунту на підсипання могил, сліди окопів часу Великої Вітчизняної війни. На вершині розміщені залишки знищеного пункту тріангуляції 4-го класу. Навколо нього помітні сліди обвалування, розміром 5 x 5 м. Зі східного і західного боків вздовж піл насипу та на його поверхні ростуть невеликі і старі дерева, поява яких пов'язана із функціонуванням кладовища. Нівельована висота кургану — 5,25 м, діаметр — 43 x 45 м. Верхня частина насипу та його схили вкриті понад 60 могилами кладовища кінця XIX-XX ст., чверть з яких оточена металевими огорожами. Є поховання літньої людини, датоване 1943 р. За 50 м на захід — південний захід від насипу, над схилом тераси, розташований розораний курганоподібний пагорб, висотою 0,5 м і діаметром 28 м, схожий на розтягнутий бульдозером курган. Віднесення цього пагорба до числа курганів без проведення розкопок проблематичне.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Курган, крім суто природних втрат від часу спорудження, має пошкодження внаслідок: 1) руйнування східної поли під час прокладання шосе; 2) влаштування пункту тріангуляції на вершині; 3) розміщення могил кладовища на ньому; 4) невеликі порушення від діяльності землерийних тварин.
Наявність творів мистецтва та їх опис	На східному схилі знаходиться завалений, зрушений зі свого місця, призматичний гранітний надгробок, із вигравіруваними ромбоподібними орнаментальними фризами. Останній має аналогії серед збережених поховань кладовищ Кременчуччини і м. Кременчука кін. XIX – поч. XX ст.
Опис території об'єкта	Курган займає підвищення другої тераси лівого берега Псла, одну з помітних ділянок надзаплави в окрузі. Він задернований, вкритий у верхній частині могилами кладовища колишнього кутка Варварівки с. Кузьменки. Пагорб має ухил у західний бік, до русла ріки.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Загальний стан споруди, не дивлячись на наявність кладовища і руйнувань, задовільний. Курган належать до числа найвиразніших археологічних об'єктів лівобережного пониззя Псла і Кременчуччини. Акт обстеження технічного стану від 18 жовтня 2012 р. додається.

Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Зі східного боку, за полотном шосе (за 8-10 м), прокладені повітряна лінія електропередач, газопровід та кілька кабелів.
Дата і № довідки про майн. цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в грн.	Майнова цінність не визначена.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

--

13. Територія об'єкта:

Площа	Площа, яку займає курган, становить 0,1520 га.
Опис меж території об'єкта	Насип обмежується полами в радіусі 21,5-22,5 м від умовного центра — найвищої точки (сучасної вершини), з рештками пункту триангуляції. Зі сходу межі насипу обмежені землями Полтавського облавтодору (автотраса Потоки – Решетилівка), з інших боків — розорюваними землями запасу Дмитрівської сільської ради.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Курган має наукове значення як великий насип і давній некрополь племен доби енеоліту, бронзового та, вірогідно, раннього залізних віків. Насип, як релікт історичного ландшафту цієї території, є зразком великого кургану Припсілля. Для предмету охорони пам'ятки важливим є збереження масиву насипу від руйнування, втрати існуючого задернування, не допущення пошкоджень під час можливого прокладання комунікацій, інших будівельних робіт, у т.ч. — ремонту шосе.
--	---

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	Охоронна зона об'єкта не визначена.
Дата розроблення науково-проектної документації	
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Проект меж охоронної зони не затверджено. Рекомендована охоронна зона охоплює територію, зайняту смугою в 5-10 м навкруги, і є мінімальною зі східного боку — від шосе. Ця ділянка, з огляду на наявність кладовища, не повинна включатися до зони проведення сільськогосподарських робіт.

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
---------------------------	-----------------	---------------------	--------------------------

Научный отчет	1986	Лугова Л.М., Мельникова І.С., Некрасова Г.М.	Науковий архів Інституту археології НАН України, м. Київ, фонд експ., 1986/306, № 24801; НА Центру охорони та досліджень пам'яток археології УК Полтав. ОДА, фонд експ., справи 15-15а.
Науковий звіт	2007	Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2005 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 496.
Науковий звіт	2006	Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2005 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 439.
Науковий звіт	2008	Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2008 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 540.

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Автор, проектна організація	Підрядна організація
Археологічні розвідки	1986	Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 19	Г.М.Некрасова	Інститут археології Академії наук УРСР, сучасна адреса: м.Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12
Археологічні розвідки	2006	ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», Полтавська обл., м. Комсомольськ, вул. Будівельників, 16	О.Б.Супруненко, В.В. Шерстюк	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12
Археологічні розвідки	2007	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б.Супруненко, К.М.Мироненко, О.В.Сидоренко	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2008	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б.Супруненко, В.В.Шерстюк	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м.Полтава, вул. Комсомольська, 37
Обміри, фотозйомка	2010	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37	О.Б.Супруненко, В.В.Шерстюк	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Археологічні музейно-наукові фондові матеріали з об'єкту відсутні.
Іконографічні матеріали	Іконографічні матеріали відсутні.
Архівні матеріали	1. Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на тер. Полтавской области в 1986 году. — Полтава, 1987 // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 15-15а. — Арк. 51 (с. Кузьменки, курган № 5). — Рис. 192. 2. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. — Комсомольськ-Полтава, 2006 // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр.439. — 64-65. — Рис. 4:64; 5:64. 3. Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у пониззі Псла та в гирлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та культури»). // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 496. — Арк. 7-9. — Рис. 2:1; 3-6. 4. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. (з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури») // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 540. — Арк. 88-89. — Рис. 4:74; 47:118.
Бібліографічні та картографічні матеріали	5. Карта: в 1 дюйме 3 версты. Ряд XXV. Лист 12. Губ. Екатеринославской, Херсонской и Полтавской / Часть Херсонс. губернии исправл. по рекогносцир. 1869 г. // НА ЦОДПА. — Ф. 7 к/м. — Спр. 15. — Арк. 14. 6. Карта: М-36-104-В-а-2. — М 1:10 000 / Главное управление геодезии и картографии МВД СССР. — Комбинированная съемка 1953 г. — Отпечатано в 1955 г. 7. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. — Київ-Полтава: Техсервіс, Археологія, 2006. — С. 62, 65. 8. Шерстюк В.В. Курганна група II [с. Кузьменки] // Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада / Упорядн., наук. ред. Супруненко О.Б. — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 123-124. — № 118.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Картосхема місцезнаходження кургану I в с. Кузьменках (№ 118) та ін. пам'яток археології на території Дмитрівської сільської і Комсомольської міської рад (основа: <i>Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада.</i> — К.-Полтава: Полтав. літератор, 2008. — С.14).	1	2008	Менчинська Т.В., Тимошук А.І.

Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. План-схема розташування (основа: <i>Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — К.: Киев. воен.-топогр. фабрика, 2004</i>).	1	2010	Шерстюк В.В.
Кузьменки, с., Варварівка, ур. Курган І на космічному фотознімку (програма «Google Earth 5.2.1.1588»).	1	2010	Шерстюк В.В.
Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. План місцезонашування.	1	2010	Менчинська Т.В., Супруненко О.Б.
Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Генеральний план, із позначенням розробленої охоронної зони.	1	2010	Менчинська Т.В., Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.
Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Вигляд з півночі.	1	1986	Некрасова Г.М.
Кузьменки, с., Варварівка, ур. Курган І, з північного заходу.	1	2010	Супруненко О.Б.
Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Вигляд, з півночі.	1	2010	Супруненко О.Б.

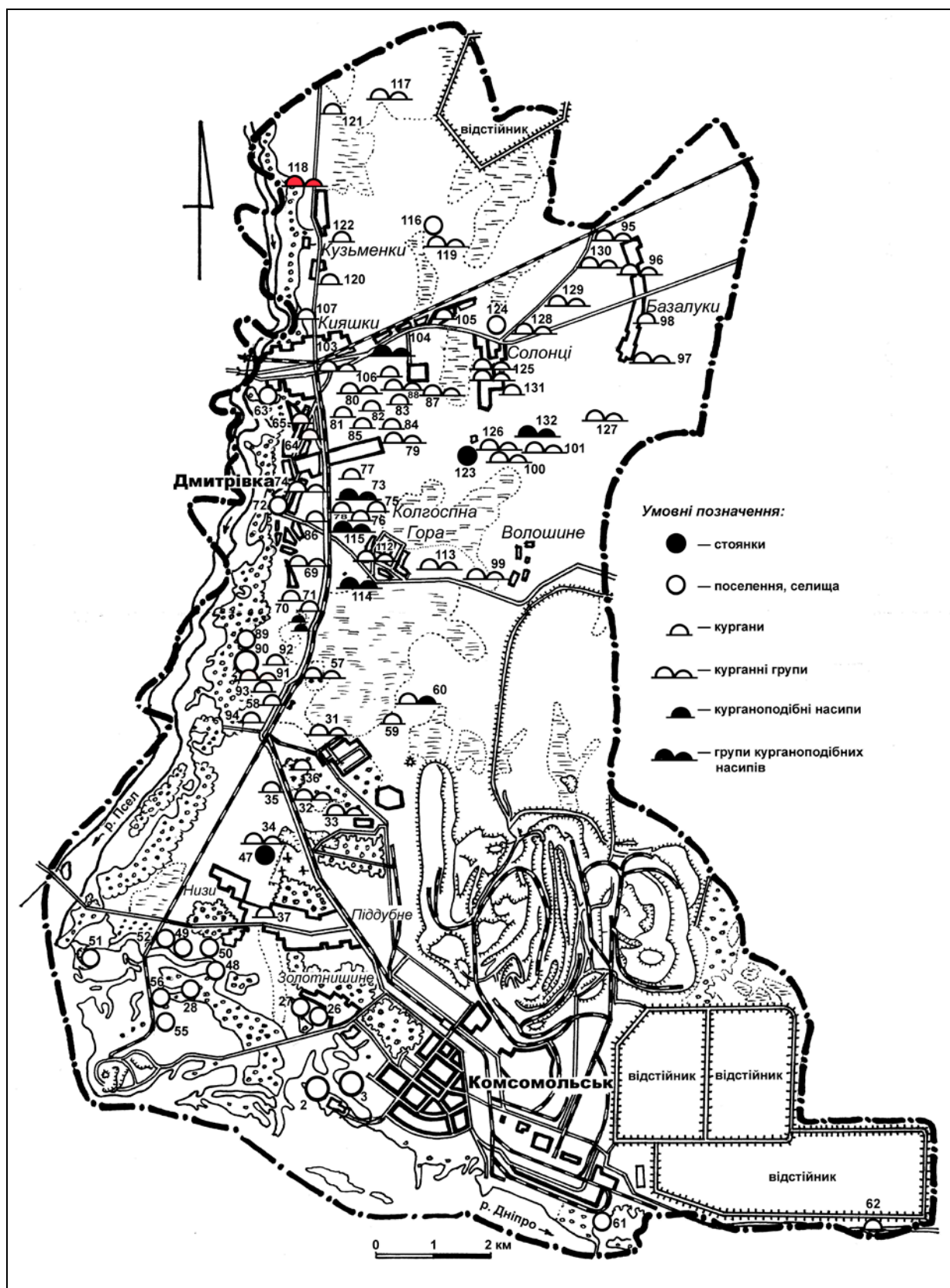
Паспорт склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Молодший науковий співробітник ІА НАНУ, член Польового комітету ІА НАНУ	спеціаліст-археолог	Н.І. Мінаєва		18.10.2010
Науковий співробітник ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України	магістр історії	В.В. Шерстюк		18.10.2010

Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації
Г.І. Фасій

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

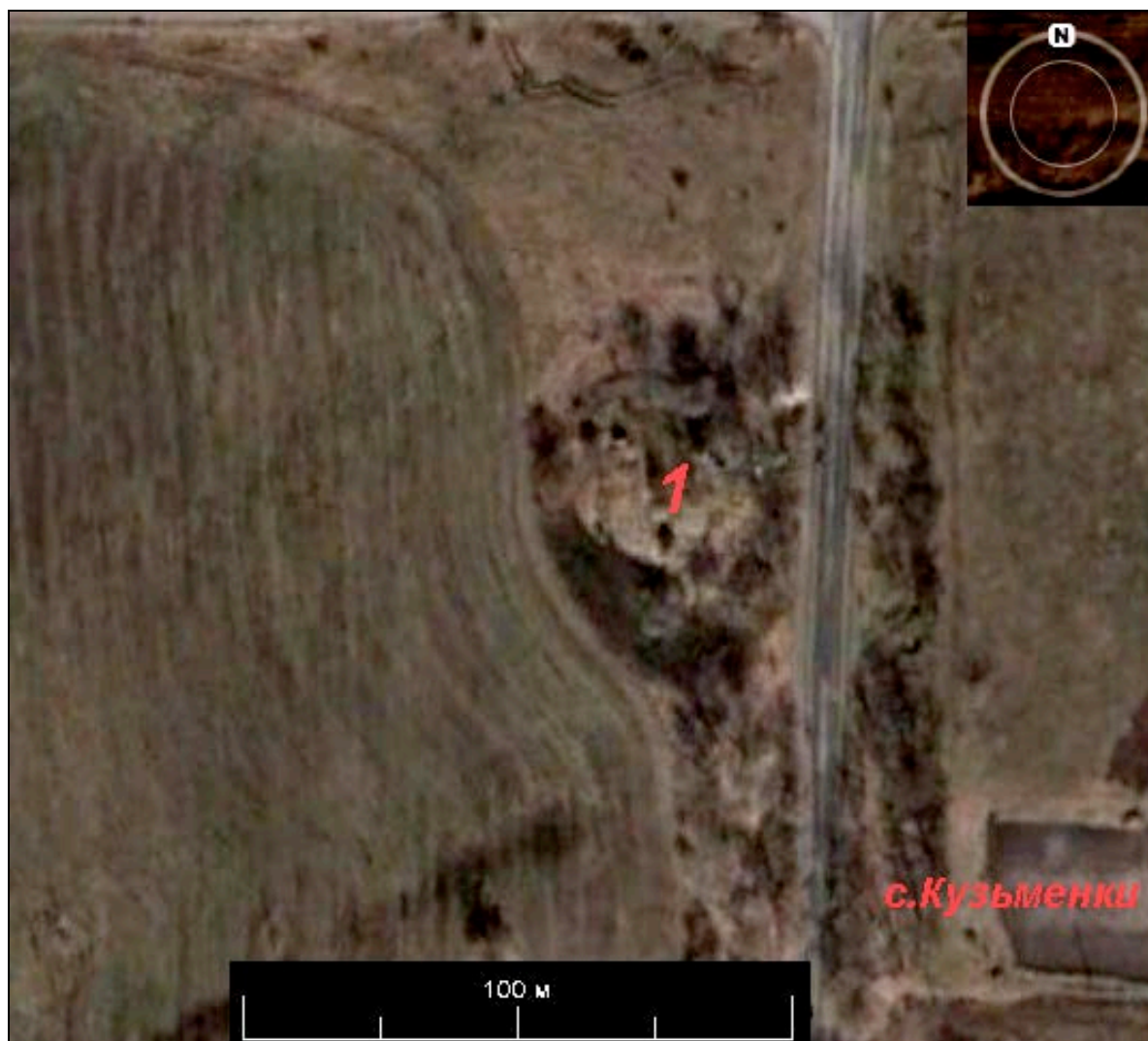
Ілюстрації

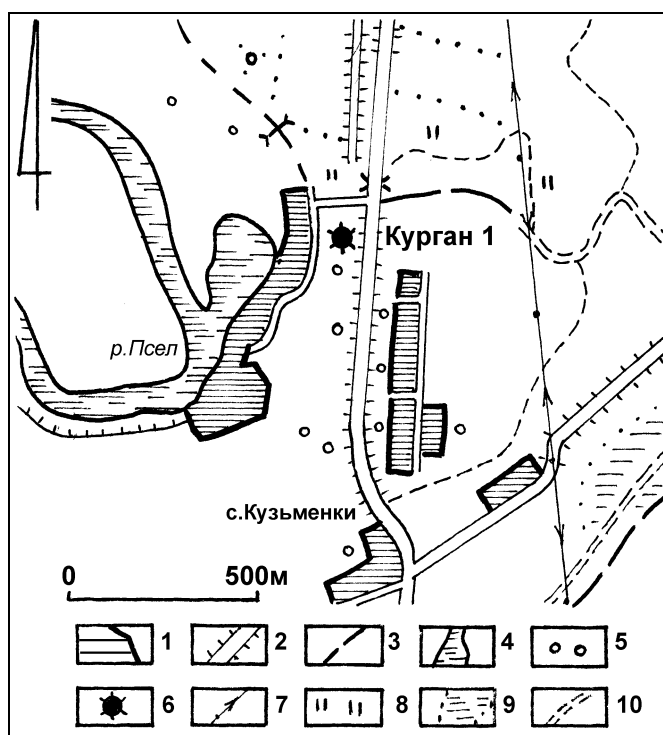
1. Картосхема місцезнаходження кургану I в с. Кузьменках (№ 118) та інших пам'яток археології на території Дмитрівської сільської і Комсомольської міської рад (основа: Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада. — К.-Полтава: Полтав. літератор, 2008. — С. 14).

2. Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. План-схема розташування
 (основа: Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — Киев:
 Киевская военно-топографическая фабрика, 2004).

3. Кузьменки, с., Варварівка, ур. Курган І на космічному фотознімку
(програма «Google Earth 5.2.1.1588»).

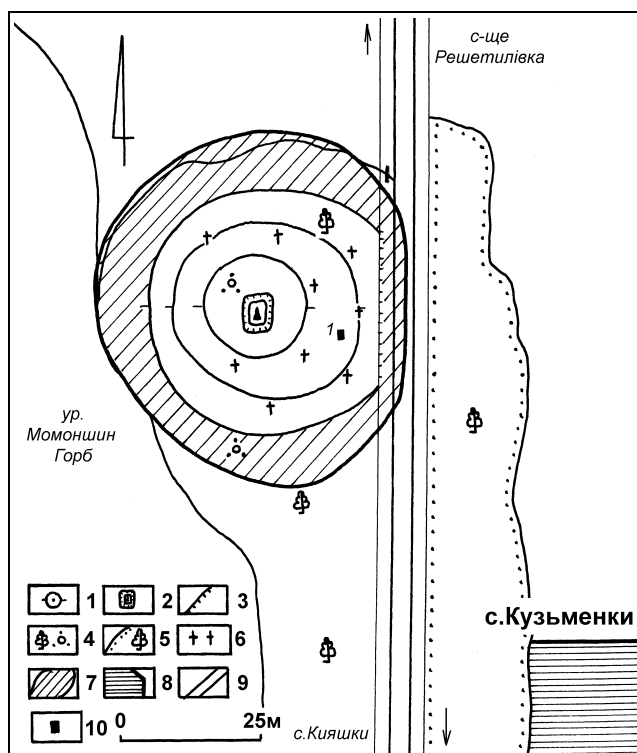

4. Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. План місцезонаштування.

Умовні позначення: 1 – житлова забудова; 2 – дороги з твердим покриттям, насипи;

3 – ґрунтові дороги; 4 – річки; 5 – лісосмуги; 6 – курган; 7 – лінія електромереж;

8 – луки; 9 – болота; 10 – стариці.

5. Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Генеральний план, із позначенням розроблюваної охоронної зони.

Умовні позначення: 1 – насип кургана; 2 – обвалування пункту тріангуляції;

3 – підрізана пола насипу; 4 – дерева, чагарники; 5 – лісонасадження; 6 – кладовище;

7 – охоронна зона; 8 – забудова села; 9 – шосе; 10 – кам'яний надгробок.

6. Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Вигляд з півночі. 1986 р.

7. Кузьменки, с., Варварівка, ур. Курган І, з північного заходу. 2010 р.

8. Кузьменки, с., Варварівка, ур., курган І. Вигляд з півночі. 2010 р.